

संघीय संसद
प्रतिनिधि सभा
सार्वजनिक लेखा समिति

नेपाल विद्युत प्राधिकरणको डेडिकेटेड फिडर र ट्रंक
लाइनको बक्यौता सम्बन्धमा अध्ययन गर्न
गठित उपसमितिद्वारा गरिएको अध्ययन

प्रतिवेदन, २०७६

सार्वजनिक लेखा समिति सचिवालय
सिंहदरवार, काठमाडौं

फोन नं. ९७७-१-४२००२९८, ४२९९७४४, ४२००२०६

E-mail: pacommittee@parliament.gov.np

URL: www.parliament.gov.np

संघीय संसद
प्रतिनिधि सभा
सार्वजनिक लेखा समिति

नेपाल विद्युत प्राधिकरणको डेडिकेटेड फिडर र ट्रंक लाइनको
बक्यौता सम्बन्धमा अध्ययन गर्न गठित उपसमितिद्वारा गरिएको
अध्ययन प्रतिवेदन, २०७६

प्रस्तुतकर्ता

माननीय मिनेन्द्रप्रसाद रिजाल	- संयोजक
माननीय तेजुलाल चौधरी	- सदस्य
माननीय प्रदिप यादव	- सदस्य
माननीय पार्वती कुमारी विशुन्के	- सदस्य
माननीय सूर्यप्रसाद पाठक	- सदस्य

समिति सचिवालय

डा. रोजनाथ पाण्डे	- समिति सचिव
बिमला घिमिरे	- उपसचिव
प्रदिपकुमार नेपाल	- उपसचिव
सरस्वती मरहट्टा	- शाखा अधिकृत
रविन अधिकारी	- नायब सुब्बा
रामप्रसाद सापकोटा	- नायब सुब्बा
श्यामकुमारी घर्ती	- कार्यालय सहयोगी
एनी लावती	- कार्यालय सहयोगी

मन्तव्य

माननीय सभापतिज्यू,

सार्वजनिक लेखा समिति

सार्वजनिक लेखा समितिको मिति २०७६ साउन ५ गते बसेको बैठकको निर्णयानुसार नेपाल विद्युत प्राधिकरणको डेडिकेटेड फिडर र ट्रंक लाइन सम्बन्धमा अध्ययन गर्न गठन भएको यस उपसमितिले आफूलाई प्राप्त कायदेशि बमोजिम जिम्मेवारी निर्वाह गर्ने क्रममा नेपाल विद्युत प्राधिकरणले विभिन्न निकायहरूलाई डेडिकेटेड फिडर र ट्रंक लाइनको सेवा प्रवाह गरेवापतको महशुल बक्यौताको रूपमा लामो समयदेखि उठाउन बाँकी रहेको, यसबाट प्राधिकरण मुनाफामा जान नसकेको, प्राधिकरणको विभिन्न समयमा भएका निर्णय, आदेश, कायदेशि र पत्राचारका कारण सेवाग्राही मर्कामा परेको, जस्ता विषयलाई लिएर केही उद्योगहरू अदालत गएका र बक्यौता असुलीमा ढिलाई भएको भन्ने विषयहरूका सम्बन्धमा उपसमितिले यससँग सम्बद्ध सबै पक्ष र सम्बन्धित पदाधिकारीहरूसँग छलफल/अन्तरक्रिया, विभिन्न स्रोतहरूबाट प्राप्त सूचना र जानकारीको विश्लेषण गर्नुका साथै कागजातहरू झिकाएर अध्ययन अनुसन्धान गरी प्राप्त निष्कर्षका आधारमा यो प्रतिवेदन तयार गरिएको व्यहोरा अनुरोध गर्दछु।

उपसमितिको अध्ययन, अनुसन्धान र विश्लेषणबाट नेपाल विद्युत प्राधिकरणले विगतदेखि ग्राहकलाई प्रदान गर्दै आएको डेडिकेटेड फिडर र ट्रंक लाइन सेवा वापत उठाउनु पर्ने बक्यौता रकम उठाउनु पर्ने विषयलाई गम्भीरतापूर्वक लिएर सो सम्बन्धमा देखापरेका समस्याहरूलाई समाधान गर्न समितिले उपयुक्त निर्णय लिने कुरामा उपसमिति विश्वस्त रहेको छ।

यस सन्दर्भमा नेपाल विद्युत प्राधिकरणको डेडिकेटेड फिडर तथा ट्रंक लाइनबाट विद्युत आपूर्ति लिने ग्राहकहरूबाट उठाउनु पर्ने बक्यौता सम्बन्धी अध्ययनबाट उपसमितिले सार्वजनिक लेखा समितिबाट देहाय बमोजिमका निर्देशन तथा सुझावहरू दिन उपयुक्त हुने निष्कर्ष निकालेको छ :

१. नेपाल विद्युत प्राधिकरणबाट डेडिकेटेड लाइनको हकमा प्राधिकरण संचालक समितिले २०७२/३/१२ को निर्णयले २०७२ श्रावण देखिको खपतमा नयाँ महशुल दर कायम गरेको र सोको अनुमोदन विद्युत महशुल निर्धारण आयोगले गरेको तथा ट्रंक लाइनबाट विद्युत आपूर्ति लिइरहेका ग्राहकको हकमा पनि २०७३/३/१६ मा विद्युत महशुल निर्धारण आयोगले डेडिकेटेड लाइन सरह नै शुल्क लिने गरी निर्णय गरेकोले सोहि बमोजिम विद्युत नियमावलीमा उल्लेख भएका बिल बिजक, छुट विल जारी गर्ने, बक्यौता

रकम असुल गर्ने लगायतका कार्य गरी गराई समितिलाई यथाशिघ्र जानकारी गराउन प्राधिकरण संचालक समितिलाई निर्देशन दिने ।

२. विद्युत प्राधिकरणको डेडीकेटेड र ट्रंक लाइनबाट विद्युत लिई समयमै महशुल नतिर्ने उपभोक्ता तथा ग्राहकलाई विद्युत वितरण नियमावली २०६९ र विद्युत महशुल संकलन विनियमावली २०७३ अनुरूप हाल सम्म कुनै कारवाही गरेको नदेखिएको हुँदा आवश्यक कारवाही गर्न गराउन नेपाल सरकारलाई निर्देशन दिने ।
३. छुट बिल जारी भएपछि ३५ दिन भित्र सम्बन्धित ग्राहकले उक्त महशुल बुझाउनु पर्ने वा चित्त नबुझेमा पुनरावलोकन गर्न सकिने र मिटर रिडिङ भएको ६० दिन भित्र ग्राहकले विद्युत महशुल नबुझाएमा उक्त ग्राहकको लाइन काटी बक्यौता असुल उपर गर्नुपर्ने व्यवस्था विद्युत महशुल संकलन विनियमावली २०७३ मा भएको हुँदा हुँदै पनि प्राधिकरण व्यवस्थापनले उक्त प्रावधान कार्यान्वयन गरेको नदेखिएकोले सो को कार्यान्वयन यथाशिघ्र गर्न गराउन, क्षतिपूर्ति नतिरी विद्युत लाइन नजोड्न संचालक समिति तथा व्यवस्थापनलाई निर्देशन दिने ।
४. मिति २०७३/३/१६ मा विद्युत महशुल निर्धारण आयोगले दिएको लोडशेडिङ ६ घण्टा वा सो भन्दा बढी कायम रहेको अवस्थामा २० घण्टा वा सो भन्दा बढी समय छुट्टै ट्रंक लाइनबाट निरन्तर विद्युत आपूर्ति लिने ग्राहकले डेडीकेटेड ग्राहकको सरह महशुल दर कायम गर्ने निर्णय कार्यान्वयन नगरी राजश्व सम्बन्धी गम्भीर लापरवाही गरेको देखिएकोले सो सम्बन्धमा संचालक समिति, प्रबन्ध निर्देशक वा विभागीय जिम्मेवारी लिएका पदाधिकारीहरू को को दोषी छन् उनीहरू उपर विस्तृत छानविन गरी कारवाही गर्ने प्रक्रिया अघि बढाउन अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोगलाई निर्देशन दिने ।
५. विद्युत महशुल संकलन कार्यलाई व्यवस्थित गराउन गर्नुपर्ने कार्यहरूमा नियमित रूपमा हुनुपर्ने विलिङ्ग गर्ने, महशुल संकलन विनियमावली २०७३ मा भएको व्यवस्था बमोजिम डाटा डाउनलोड गरी सुरक्षित राख्ने, छुट बिल जारी गर्दा प्रक्रिया पुर्याउने, डाटा डाउनलोड गरी हार्ड कपि सुरक्षित राख्ने र ग्राहकको परिसरमा जडान गरिएको **TOD** मिटरको डाटा सुरक्षित राख्ने, बक्यौता उठाउन विनियमावली बमोजिमका प्रावधान अवलम्बन गर्ने जस्ता व्यवस्थापकीय कार्यलाई तत्काल व्यवस्थित गर्न नेपाल विद्युत प्राधिकरणलाई निर्देशन दिने ।
६. नेपाल विद्युत प्राधिकरणको सांगठनिक संरचना र कानुनी प्रावधान अनुसार महशुल निर्धारण गर्ने, विश्लेषण गर्ने, बिल विजक जारी गर्ने, महशुल उठाउने जस्ता कार्यहरू समयमै नहुँदा महशुल बुझाउनुपर्ने ग्राहकलाई बहाना बनाउने र समयमै महशुल नतिर्ने स्थिति पैदा

गरेकोमा मिलेमतो छैन भन्ने आधार देखिएन, यसका लागि जिम्मेवार पदाधिकारी उपर छानविन गरी आवश्यक कारवाही गर्न प्राधिकरण संचालक समितिलाई निर्देशन दिने ।

७. लोड शेडिङ्ग अन्त्य भएको लामो समय व्यतित भै सकेको अवस्थामा विद्युत महशुल दरमा पुनरावलोकन गर्नुपर्ने स्थिति आएको कुरालाई मध्येनजर गर्दा नेपाल विद्युत प्राधिकरणबाट प्रस्तावित विद्युत महसुल दरको पुनरावलोकन सम्बन्धी प्रस्ताव उपर तत्काल निष्कर्षमा पुगी कार्यान्वयनमा ल्याउन र समितिलाई जानकारी दिन विद्युत नियमन आयोगलाई निर्देशन दिने ।
८. डेडीकेटेड र ट्रंक लाइनको बक्यौता असुली सम्बन्धमा विद्युत प्राधिकरणलाई आर्थिक क्षति हुने र आर्थिक दायित्व बढ्ने गरी कुनै निर्देशन नगर्न नगराउन नेपाल सरकारलाई निर्देशन दिने ।

अन्त्यमा, उपसमितिको कार्यमा मार्गदर्शन गर्नुहुने माननीय सभापतिज्यू, माननीय सदस्यहरु, उपसमितिको कार्यमा समन्वयात्मक एवं सहयोगात्मक भूमिका निर्वाह गर्ने समिति सचिवालय परिवार र प्रत्यक्ष/अप्रत्यक्ष सहयोग पुर्याउने सबैमा उपसमितिको तर्फबाट म हार्दिक धन्यवाद व्यक्त गर्न चाहान्छु ।

धन्यवाद ।

मिति: २०७६ फागुन

.. .. .

मा. मिनेन्द्रप्रसाद रिजाल
संयोजक
नेपाल विद्युत प्राधिकरणको डेडिकेटेड
फिडर र ट्रंक लाइनको बक्यौता
सम्बन्धमा अध्ययन गर्न गठित
उपसमिति

विषय सूची

क्र.सं.	शीर्षक	पेज नं.
परिच्छेद- एक प्रारम्भिक		
१.१	पृष्ठभूमि	१
१.२	उपसमितिको गठन	१
१.३	उपसमिति गठनको उद्देश्य	१
१.४	अध्ययनको कार्य क्षेत्र र समयावधि	२
१.५	अध्ययनको विधि	२
१.६	अध्ययनको सीमा	२
१.७	अध्ययन प्रतिवेदनको संरचना	२
परिच्छेद- दुई विभिन्न निकायहरूसँगको छलफल/अन्तर्क्रिया र कागजातहरूको अध्ययनबाट प्राप्त विवरण		
२.१	घटनाक्रमको स्थिति	३
२.२	विद्युत उपयोग सम्बन्धमा व्यवस्था गरिएको ऐन तथा विनियमावलीको हालको अवस्था	४
२.३	सञ्चालक समितिका केही महत्वपूर्ण निर्णयहरू	५
२.४	हालको अवस्था र बक्यौता स्थिति	५
२.५	विद्युत नियमन आयोगको भूमिका	६
२.६	अदालतमा विचाराधिन मुद्दाका अवस्था	६
२.७	उपसमितिको निष्कर्ष	११
२.८	सार्वजनिक लेखा समितिबाट जारी हुनपर्ने निर्देशन तथा सुझावहरू	१३
परिच्छेद- तीन अनुसूचीहरू		
	उपसमितिको प्रश्नावलीहरू	१६
	नेपाल विद्युत प्राधिकरणका व्यवस्थापकसँग छलफलका लागि प्रयोग गरिएका प्रश्नावलीहरू	१७
	कानूनी सल्लाहाकारलाई सोधिएको प्रश्नावलीहरू	१८
	नियमन आयोगका अध्यक्षलाई सोधिएको प्रश्नावलीहरू	१८
	प्राविधिकलाई सोधिएको प्रश्नावलीहरू	१८

परिच्छेद एक प्रारम्भिक

१.१ पृष्ठभूमि

सार्वजनिक लेखा समितिको बैठकमा नेपाल विद्युत प्राधिकरणले विगतदेखि प्रदान गर्दै आएको डेडिकेटेड फिडर र ट्रंक लाइन सेवा वापत उठाउनु पर्ने बक्यौता असुलीको सम्बन्धमा समितिका माननीय सदस्यहरूले विषयको उठान गरेपछि समितिमा छलफल शुरु भएको थियो। डेडिकेटेड फिडर र ट्रंक लाइनको विषय मुलुक चरम लोडसेडिङको मारमा परेको समयमा शुरु भएको थियो। आम नागरिक विद्युत कटौतीको समस्या भोगिरहँदा डेडिकेटेड फिडर र ट्रंक लाइनबाट निरन्तर सेवा लिइरहेका ग्राहकहरूले चौबीसै घण्टा विद्युतसेवा लिइरहेका थिए तर लामो समय देखि विद्युत सेवा वापत प्रिमियम चार्ज भने नतिरी हालसम्म पनि बक्यौता रहेको विवरण प्राधिकरणले दिइरहेको थियो। यसबाट आम ग्राहकको विद्युत आपूर्तिमा एकातिर समस्या परिरहेको अवस्था थियो भने अर्कोतिर उद्योगी व्यापारी लगायतले निर्वाध रूपमा साधारण महसुल शुल्कमा विद्युत उपयोग गरिरहेका थिए। जनचासो र सरोकारको विषय भएकोले यसको गाम्भीर्यतालाई मध्यनजर गर्दै समितिले मिति २०७६/०२/०७ मा बसेको बैठकमा उर्जा, जलस्रोत तथा सिंचाई मन्त्रालयका सचिव, नेपाल विद्युत प्राधिकरणका कार्यकारी निर्देशक र पदाधिकारीहरूलाई आमन्त्रण गरी छलफल गरेको थियो। यस सम्बन्धमा थप स्पष्ट हुनको लागि समितिले मिति २०७६/०३/०३ मा बसेको बैठकमा उर्जा, जलस्रोत तथा सिंचाई मन्त्रीलाई आमन्त्रण गरी छलफल गरेको थियो। समितिको मिति २०७६/०४/०५ मा बसेको बैठकले नेपाल विद्युत प्राधिकरणको डेडिकेटेड फिडर र ट्रंक लाइनबाट उपलब्ध गराइएको विद्युतको बक्यौता सम्बन्धमा अध्ययन गर्न उपसमितिको गठन गर्ने निर्णय गरेको थियो।

१.२ उपसमितिको गठन

समितिको मिति २०७६/०४/०५ मा बसेको बैठकले नेपाल विद्युत प्राधिकरणको डेडिकेटेड फिडर र ट्रंक लाइनबाट उपलब्ध गराइएको विद्युत महसुलको बक्यौता सम्बन्धमा अध्ययन गर्न माननीय मिनेन्द्रप्रसाद रिजालको संयोजकत्वमा माननीय सूर्यप्रसाद पाठक, माननीय पार्वतीकुमारी विशुन्के, माननीय तेजुलाल चौधरी र माननीय प्रदिप यादव सदस्य रहेको एक अध्ययन उपसमितिको गठन गर्ने निर्णय गरेको थियो।

१.३ उपसमिति गठनको उद्देश्य

यस उपसमिति गठनको मुख्य उद्देश्य नेपाल विद्युत प्राधिकरणको डेडिकेटेड फिडर र ट्रंक लाइनबाट ग्राहकहरूलाई उपलब्ध गराइएको विद्युतको महशुल बक्यौता सम्बन्धमा अध्ययन गरी सोको निष्कर्ष र समितिले लिनुपर्ने निर्णय तथा दिनुपर्ने निर्देशन सम्बन्धमा समितिमा सुझाव पेश गर्नु रहेको थियो।

१.४ अध्ययनको कार्य क्षेत्र र समयावधि

नेपाल विद्युत प्राधिकरणले आफ्ना ग्राहकहरूलाई प्रदान गर्दै आएको विद्युत प्रवाहको विशेष सुविधा अन्तर्गतको डेडिकेटेड फिडर र ट्रंक लाइन सेवा वापत सेवाग्राहीबाट उठाउनु पर्ने महशुल रकम लामो समयदेखि नियमित रूपमा उठाउन नसकी बक्यौताको रूपमा रहेको, महशुल नउठ्दा प्राधिकरण नाफामा जान नसकेको र यसको प्रत्यक्ष असर राजस्व असुलीमा परिरहेकोले यसको तथ्य र कारण पत्ता लगाई समितिमा प्रतिवेदन पेश गर्ने रहेको थियो । उपसमितिको पहिलो बैठक बसेको मितिले ४५ (पैंतालीस) दिनभित्र समितिमा प्रतिवेदन पेश गर्ने गरी आवश्यक कार्यादेश सहित समयावधि पाएको थियो र समितिको मिति २०७६ फागुन ८ गतेको निर्णयले म्याद थप गरिएको थियो ।

१.५ अध्ययनको विधि

उपसमितिले छलफल/अर्न्तक्रिया र प्राप्त कागजातहरूको अध्ययन र विश्लेषणलाई आफ्नो अध्ययनको मुख्य आधार बनाएको थियो । उपसमितिले छलफल/अर्न्तक्रियाको क्रममा नेपाल विद्युत प्राधिकरणका कार्यकारी निर्देशक, उपकार्यकारी निर्देशक, विद्युतको **TOD** मिटर लगायतका प्राविधिक पक्ष हेर्ने इन्जिनियरहरू, प्राधिकरणका कानुन महाशाखाका प्रमुख, विद्युत नियमन आयोगका अध्यक्ष तथा सदस्य र नेपाल विद्युत प्राधिकरणका पूर्व कार्यकारी निर्देशक लगायत अन्य सम्बन्धित पदाधिकारीहरूलाई बैठकमा आमन्त्रण गरी छुट्टाछुट्टै छलफल गरी निजहरूसँग प्राधिकरणको विगतको वस्तुस्थिति र वर्तमान अवस्था बारेमा जानकारी लिएको थियो । छलफल कार्यमा सहजताको लागि उपसमितिले निकायगत विषयसँग सम्बन्धित केही प्रश्नावलीहरू समेत तयार गरी त्यसको उत्तर लिखित तथा मौखिक रूपमा लिएको थियो । यसका साथै तत्तत् निकायबाट उपलब्ध भएको कागजातहरूको अध्ययन र विश्लेषण गरी निस्केको नतिजाको आधारमा यो प्रतिवेदन तयार गरिएको हो ।

१.६ अध्ययनको सीमा

अध्ययनका क्रममा सम्बन्धित निकायहरूबाट माग गरिए बमोजिमका सामग्रीहरू समयमै प्राप्त नहुनु, प्राविधिक विषयको विश्लेषणात्मक अध्ययनको लागि विज्ञताको कमी, स्रोत सामग्रीको सीमित रूपमा उपलब्ध भएको र समय अपर्याप्त हुँदाहुँदै पनि समयमै प्रतिवेदन पेश गर्नुपर्ने जस्ता विषय यस अध्ययनका सीमाहरू रहेका थिए ।

१.७ अध्ययन प्रतिवेदनको संरचना

यो प्रतिवेदनमा जम्मा तीनवटा परिच्छेदहरू रहेका छन् । जसअन्तर्गत परिच्छेद एकमा पृष्ठभूमि तथा अध्ययन विधि र सिमाहरूको चर्चा गरिएको छ भने परिच्छेद दुईमा विभिन्न निकायहरूका पदाधिकारीहरूसँग गरिएको छलफल/अर्न्तक्रियाबाट प्राप्त जानकारी, तथा कागजातहरूको अध्ययनबाट प्राप्त विवरणहरू उल्लेख गरिएका छन् । परिच्छेद तीनमा भने उपसमितिको अध्ययनको विश्लेषण, निष्कर्ष र समितिले लिनुपर्ने निर्णयका सम्बन्धमा सुझावहरू प्रस्तुत गरिएको छ ।

परिच्छेद दुई विभिन्न निकायहरूसँगको छलफल/अन्तर्क्रिया र कागजातहरूको अध्ययनबाट प्राप्त विवरण

२.१ घटनाक्रमको स्थिति

नेपाल विद्युत प्राधिकरणको डेडिकेटेड फिडर र ट्रंक लाइन उपलब्ध गराउँदै आएको ग्राहकहरूबाट उठाउनु पर्ने बक्यौता रकम लामो समयदेखि उठाउन नसकेको प्राधिकरणको विवरणबाट देखिएको छ । प्राधिकरणको सञ्चालक समितिको २०७२/०३/१२ को निर्णयानुसार डेडिकेटेड फिडरबाट विद्युत आपूर्ति लिने औद्योगिक, व्यापारिक तथा गैर व्यापारिक वर्गका ग्राहकहरूको महशुल दर स्वीकृत हुन प्राधिकरणको मिति २०७२/०९/२० को पत्र मार्फत विद्युत महशुल निर्धारण आयोगलाई अनुरोध भएपछि मिति २०७२/१०/१७ को आयोगको पत्रमार्फत सरकारी अस्पताल बाहेकका डेडिकेटेड फिडरका उपभोक्ताहरूको हकमा ने.वि.प्रा. सञ्चालक समितिको निर्णयानुसार २०७२ साउनदेखिको खपतबाट महशुल लागू हुने गरी प्राधिकरणको निर्णय अनुमोदन स्वीकृत गरिएको जनाएकोले प्राधिकरणले सोही अनुसार विलिङ्ग गरी २०७५/१२/२९ मा पत्राचार गरिएको जनाएको छ ।

लोडसेडिङ् ६ घण्टा वा सोभन्दा बढी कायम भएको अवस्थामा, २० घण्टा वा सो भन्दा बढी समय छुट्टै ट्रंक लाइनबाट निरन्तर विद्युत आपूर्ति लिने ग्राहकको महशुल डेडिकेटेड ग्राहकको सरह दर कायम गर्ने निर्णय भएबाट ट्रंक लाइनबाट विद्युत आपूर्ति लिने ग्राहकहरूको सप्लाई पनि डेडिकेटेड सरह नै भएकोले जहिलेदेखि डेडिकेटेडको विलिङ्ग भएको छ सोही समयदेखि ट्रंकलाइनको पनि महशुल सोही अनुसार हुनुपर्छ अर्थात् २०७२ साउनदेखि नै महशुल दर लागू हुनुपर्छ भन्ने प्राधिकरणको जिकिर रहेको देखिन्छ ।

विद्युत महशुल संकलन नियमावली, २०७३ को विनियम ५(५) मा २० घण्टा वा सो भन्दा बढी विद्युत आपूर्ति लिन चाहने ट्रंक लाइनका ग्राहकहरूले आवेदन स्वीकृत गराई डेडिकेटेड सरह महशुल तिरी लिन सक्ने र स्वीकृति नलिई लोडसेडिङ्भन्दा बढी समय विद्युत आपूर्ति लिएमा विद्युत चोरी ऐन, २०५८ बमोजिम कारवाही गर्न सक्ने व्यवस्था रहेको छ ।

अदालतमा मुद्दा परेर अन्तरिम आदेश भएका ग्राहकको हकमा बाहेक डेडिकेटेड फिडरका ग्राहकको विद्युत महशुल विलिङ्ग भइरहेको छ । ट्रंक लाइनबाट विद्युत आपूर्ति लिएका ग्राहकहरूको विद्युत महशुल सम्बन्धमा ने.वि.प्रा. सञ्चालक समितिको २०७५/१२/२९ को निर्णयानुसार उपसमिति गठन भई अध्ययन र छानबिनको कार्य अन्तिम चरणमा पुगेको छ । विद्युत नियमन आयोग ऐन, २०७४ को दफा ३ बमोजिम विद्युत नियमन आयोगको स्थापना भई नेपाल सरकारको मिति २०७६/०१/२३ को निर्णयानुसार अध्यक्ष र चार सदस्यहरू रहने गरी आयोग गठन भई मिति २०७६/०१/२५ देखि आफ्नो कार्य सञ्चालन गर्दै आएको छ । विद्युतको उत्पादन, प्रसारण, वितरण वा व्यापारलाई सरल, नियमित, व्यवस्थित तथा पारदर्शी बनाई विद्युतको माग र आपूर्तिमा सन्तुलन कायम राख्नु, विद्युत महशुल नियमन गर्नु, विद्युत उपभोक्ताको हक हितको संरक्षण गर्नु, विद्युतको बजारलाई प्रतिस्पर्धात्मक बनाउनु जस्ता कार्य विद्युत नियमन आयोगको मुख्य काम रहेको देखिन्छ ।

विद्युत महशुल कार्यान्वयन गर्ने र अनुगमन गर्ने अभिभारा प्राथमिक रूपले नेपाल विद्युत प्राधिकरणको रहेको भएपनि विद्युत नियमन आयोग स्थापना भएपछि विद्युत महशुल कार्यान्वयनको अनुगमन, नियमनको कार्य विद्युत नियमन आयोगको क्षेत्राधिकारभित्र पर्दछ । लोडसेडिङ हटेपछिको अवस्थामा डेडिकेटेड फिडर र ट्रंक लाइनको महशुल दरमा पुनरावलोकन गर्न ने.वि.प्रा. ले विधिवत् रूपमा विद्युत नियमन आयोगमा निवेदन दिनु पर्ने प्रावधान भएपनि हालसम्म निवेदन नआएको आयोगको भनाई छ ।

नेपाल विद्युत प्राधिकरणको सञ्चालक समितिको मिति २०७५/१२/२९ को ७९३ औं बैठकबाट ने.वि.प्रा. को डेडिकेटेड फिडर र ट्रंक लाइनबाट विद्युत आपूर्ति लिने ग्राहकको विद्युत महशुलबारे पूर्व निर्णयमा थप अध्ययन गरी प्रतिवेदन पेश गर्न सञ्चालक श्री भक्तबहादुर पुनको संयोजकत्वमा पाँच सदस्यीय एक अध्ययन तथा सिफारिश उपसमिति गठन गरेकोमा उक्त समितिले प्रतिवेदन बुझाई सकेको छ । ट्रंक लाइनको अवधारणा डेडिकेटेड फिडरभन्दा पछि आए पनि यो लाइन लिन चाहने ग्राहकले डेडिकेटेड फिडर सरह नै महशुल तिरी लिन सक्नेछन् भन्ने प्रावधान विद्युत महशुल संकलन नियमावली, २०७३ मा रहेकोले डेडिकेटेड फिडरमा लाग्ने महशुल सरह सोही मितिबाट ग्राहकले तिर्नुपर्छ भन्ने नेपाल विद्युत प्राधिकरणको भनाई रहेको छ ।

२.२ विद्युत उपयोग सम्बन्धमा व्यवस्था गरिएको ऐन तथा विनियमावलीको हालको अवस्था

विद्यमान महशुल दरमा फेरबदल गर्नुपरेमा विद्युत नियमन आयोगको पूर्व स्वीकृति लिनु पर्ने व्यवस्था छ । **TOD** मिटरहरूको डिमाण्ड रिडिङका लागि ३/३ महिनामा **Reset** गरिएको हुन्छ । विद्युत वितरण विनियमावली, २०६९ मा हालसम्म कुनै संशोधन भएको छैन । **TOD** मिटरको बैशाख देखि मंसिर र पौष देखि चैत्रको डर फरक हुने व्यवस्था छ । विनियमावली २०७३ मा डेडिकेटेड फिडर अन्तर्गत सव्स्टेशनबाट घर सम्म दिएको र डेडिकेटेड लाइन अन्तर्गत छुट्टै निर्माण भएको वितरण लाइन हुने भनिएको छ । विनियमावली ५(५) अनुसार २० घण्टा कम प्रयोग भए अनधिकृत मात्रै डेडिकेटेड सरह लिने र सो बराबरको क्षतिपूर्ति तिर्नुपर्ने प्रावधान रहेको छ । त्यस्तै गरी विनियमावली ५(१०) मा **TOD** को हकमा हरेक बर्षको चैत्रमा मिटर रिडिङ र **data** डाउनलोड गरी प्रतिवेदन क्षेत्रीय कार्यालय र उपकार्यकारीकोमा पठाउनु पर्ने व्यवस्था गरिएको छ । विनियमावली ५(११) मा ६६ केभी, ३३ केभी र ११ केभीमा **TOD** मिटर राख अनिवार्य गरिएको छ । विनियमावली ५(१३) अन्तर्गत छुट भएको बिलिङ कुनै पनि समय जानकारी हुनासाथ जुनसुकै समयमा बिलिङ हुने, जानकारी पाएको ३५ दिनभित्र पुनरावेदन समितिमा निवेदन दिन सकिने व्यवस्था छ । बाधा अड्काउ फुकाउन प्रशासकीय अधिकृतले फुकाउने र व्याख्या वा संशोधन भने समितिले गर्ने व्यवस्था रहेको छ ।

२.३ संचालक समितिका केही महत्वपूर्ण निर्णयहरू

नेपाल विद्युत प्राधिकरणले २०७०/९/१६ को निर्णयले **Dedicated feeder** अन्तर्गत पछि आयोगले निर्धारण गरे अनुरूप तिर्नुपर्ने भनी उल्लेख गरेको देखिन्छ भने २०७१/१०/२५ मा मनोज मिश्रको संयोजकत्वमा उपसमिति बनाई अध्ययन गरिएको र सो उपसमितिको प्रतिवेदन २०७२/३/१२ मा प्राधिकरण संचालक समितिले अनुमोदन गरेको देखिन्छ । **Dedicated feeder** र **Separate feeder** को लागि २०७२/५/२४ मा महशुल उठाउन पत्राचार भएको देखिन्छ ।

विद्युत महशुल बक्यौता सम्बन्धमा २०७५/१/३१ मा भक्त बहादुर पुनको अध्यक्षतामा उपसमिति गठन गरेको र उक्त उपसमितिले २०७५/४/२५ मा प्रतिवेदन बुझाएको भए पनि ९ महिना सम्म संचालक समितिमा पेश नभएको र २०७५/१२/२९ मा उक्त प्रतिवेदनमा छलफल हुँदा प्राविधिक पक्षको थप अध्ययन गर्ने भनि भक्त बहादुर पुनकै अध्यक्षतामा पहिलेकै उपसमितिका सदस्यहरू रहेको उपसमिति गठन गरेको र उक्त उपसमितिले प्रतिवेदन बुझाएको अवस्था छ । २०७५/१२/२९ कै निर्णय भनि प्राधिकरण व्यवस्थापनले छुट बिल भनि पत्राचार गरेको देखिन्छ ।

२.४ हालको अवस्था र बक्यौता स्थिति

Dedicated feeder बाट लाइन लिने २४० ग्राहकहरू मध्ये अस्पताल लगायतका ५६ ग्राहकलाई छुट भएको प्राधिकरणको विवरणबाट देखिन्छ भने १६५ ग्राहकले नियमानुसार महसुल बुझाइरहेको देखिन्छ । ति मध्ये २० ग्राहकहरूलाई बक्यौता रकम छुट बिलको रूपमा २०७५/१२/२९ मा बिलिंग भएको र ताकेता गरिएको बताइएको छ । यस **Dedicated feeder** तर्फ बिलिंग भएको रकम रु ९,०६,४४,०२,५९२.३७ रहेको, त्यो मध्ये रु ५,५९,८७,५६,६४५.३७ बुझाएको र रु. ३,४९,७४,८४,०८०.९५ बक्यौता रहेको विवरण प्राधिकरणले दिएको छ ।

ट्रंक लाइनबाट विद्युत आपूर्ति लिने ८४ ग्राहकहरू मध्ये ५१ ग्राहकहरूको डेडीकेटेड तथा ट्रंक टेरिफ अनुसार बिलिंग गरेको रकम रु. १८६२८७३४४८८.४६ रहेको त्यो मध्ये रु १३१००३३५२७५.९९ बुझाएको र बक्यौता रु ६,७२३३४५९९०.३७ रहेको देखिएको छ ।

डेडीकेटेड फिडर अन्तर्गतका धेरैजसो ग्राहकले महसुल तिरिरहेको र ट्रंक लाइनका ग्राहक मध्ये धेरै जसोले बक्यौता रकम नतिरेको देखिन्छ । यसरी प्रिमियम रकम तिर्न बक्यौता रहेको कुल जम्मा रु १०,१४,०८,३०,०७०.५२ रहेको आँकडा प्राधिकरणको विवरणमा देखिएको छ ।

यसरी बक्यौता देखिएको र छुट बिलको रूपमा पत्राचार गरिएको भएपनि अर्को तर्फ २०७५/१२/२९ मा भक्त बहादुर पुनको संयोजकत्वमा पुन उपसमिति गठन गरि थप प्राविधिक पक्षको अध्ययन भै रहेको प्राधिकरणले जनाएको छ । यसै प्रसंगमा ग्राहकहरू मध्ये हाल २६ वटा ग्राहकहरूले चित्त नबुझी अदालतमा रिट दायर गरेको र अधिकांश मुद्दाहरू फैसला हुँदा प्राधिकरणको पक्षमा भएको प्राधिकरणले जनाएको छ । हालै मात्र अदालतबाट केही रिटहरू खारेज भए पश्चात् प्राधिकरणलाई महसुल उठाउन बाटो खुलेको छ ।

२.५ विद्युत नियमन आयोगको भूमिका

विद्युत प्राधिकरण संचालक समितिले २०७२/३/१२ को निर्णयले २०७२ श्रावण देखिको खपतमा नयाँ महशुल दर कायम गरेको र सो को अनुमोदन तत्कालिन विद्युत महशुल निर्धारण आयोगबाट २०७२/९/२९ र २०७२/१०/१० मा भएको देखिन्छ । मिति २०७३/३/१६ मा विद्युत महशुल निर्धारण आयोगले लोडशेडिंग ६ घण्टा वा सो भन्दा बढी कायम रहेको अवस्थामा २० घण्टा वा सो भन्दा बढी समय छुट्टै ट्रंक लाइनबाट निरन्तर विद्युत आपूर्ति लिने ग्राहकले डेडीकेटेड ग्राहकको सरह महशुल दर कायम गर्ने निर्णय गरेको थियो । सोहि अनुसार गर्नुपर्नेमा सो निर्णयमा प्राविधिक कठिनाइ देखाई खपत समय अनुसार रेकर्ड नराखी प्राधिकरणले कार्यान्वयनमा नल्याएको र निर्णय पुनरावलोकनका लागि विद्युत नियमन आयोगलाई लेखि पठाएको छैन ।

विद्युत नियमन आयोग ऐन, २०७४ अनुसार २०७६/१/२५ देखि विद्युत नियमन आयोग क्रियाशील भएको देखिन्छ र विद्युत महशुल निर्धारण आयोग खारेज भएको छ । यो नियमन आयोगले विगतको आयोगको कामका अलावा विद्युत महशुल निर्धारण र यसको कार्यान्वयन तथा अनुगमन गर्ने गराउने काम तोकिएको छ ।

२.६ अदालतमा विचाराधीन मुद्दाका अवस्था

डेडिकेटेड र ट्रंक लाइनको उपयोगको बक्यौताका विषयलाई लिएर केही ग्राहकहरू मुद्दामा पनि गएको अवस्था छ भने प्राधिकरणले आफूले उठाउनु पर्ने भनिएको महशुल के कारणले जायज छ भनी अदालतमा देहाय बमोजिमको जिकिर पेश गरेको छ :

१. नेपाल विद्युत प्राधिकरण, नेपाल विद्युत प्राधिकरण ऐन, २०४१ बमोजिम स्थापना भएको कानुनी निकाय भएकोले ऐनको दफा १९(घ) ले प्राधिकरणलाई विद्युत सम्बन्धी अन्य सेवा

- शुल्क निर्धारण गर्ने अधिकार प्रदान गरेकोले महशुल ऐनको दफा २०(ग) बमोजिम प्राधिकरणले असुल उपर गर्दछ ।
२. प्राधिकरणलाई प्रदत्त अधिकारको प्रयोग गर्ने अधिकार ऐनको दफा ८ ले ने.वि.प्रा. सञ्चालक समितिलाई प्रदान गरेकोले डेडिकेटेड फिडर वा ट्रंक लाइनका विद्युत आपूर्ति लिने ने.वि.प्रा. विद्युत महशुल संकलन विनियमावली, २०७३ को विनियम ५(२) मा ग्राहकलाई ऐनको अनुसूची-१ (क) बमोजिम लागेको महशुललाई अन्यथा भन्न मिल्दैन ।
 ३. कुनै विषयवस्तुमा कानूनमा तोकिएको महशुल लाग्ने व्यवस्था कानून व्यवस्था सम्बन्धि ऐन, २०१० को दफा ११ मा प्रष्ट भएकोले निवेदक विनियम ५(२) बमोजिम ग्राहक भएको र यस्ता ग्राहकलाई ऐनको विनियमावलीको अनुसूची - १ (क) लाग्ने हुँदा उक्त महशुल वैध छ । न्यायिक सिद्धान्त बमोजिम छ ।
 ४. प्रजातन्त्र पुनर्स्थापना पछि नेपाल सरकारले आर्थिक उदारीकरणको नीति अवलम्बन गरी विद्युत ऐन, २०४९ बमोजिम विद्युत उत्पादन गरी सर्वसाधारणलाई बिक्री गर्ने विद्युतको महशुल नियमन गर्न विद्युत निर्धारणको संरचना व्यवस्था गरिएको छ ।
 ५. सर्वसाधारणलाई बिक्री गर्ने विद्युत महशुल सार्वजनिक जवाफदेहिता भएको निकायबाट निर्धारण गर्ने व्यवस्था ऐन, २०४९ मा गरिएको हो । प्राधिकरणको सञ्चालक समिति सार्वजनिक जवाफदेहिता भएको निकाय भएको ऐनको दफा ९(३) ले प्रष्ट गर्दछ ।
 ६. विद्युत ऐन, २०४९ ले विद्युत प्राधिकरण ऐन, २०४१ को प्रावधानलाई कृण्ठित वा प्रतिस्थापन गर्न सक्दैन ।
 ७. कानून व्यवस्था सम्बन्धी ऐन, २०१० को दफा २(ड) अनुसार नेपाल कानून भन्नाले कानून सरह लागू हुने ऐन, सवाल, नियम, आदेश उपनियमलाई जनाउने भएकोले विनियमावली ने. वि. प्रा. ऐन, २०४१ को दफा ९ बमोजिमको सञ्चालक समितिले सोही ऐनको दफा ३५ बमोजिम नियमावली बनाई लागू गरेकोले यसको कानुनी मान्यता विवादरहित छ ।
 ८. विनियमावलीमा ग्राहक एवं विद्युत आपूर्ति गर्ने संरचनाहरु परिभाषित र वर्गीकरण गरिएकोले निवेदकले विनियम २(ग) बमोजिम संरचनाबाट ऐनको विनियम बमोजिम विद्युत सेवा उपयोग गरेको हुँदा निजले विनियम ५(२) मा उल्लेख भए बमोजिमको महशुल भुक्तानी गर्नु पर्ने हुन्छ ।
 ९. निवेदकले ने. वि. प्रा. ऐनको दफा ३५ बमोजिम बनेको विनियमावलीको वैधता अन्यथा भन्ने सम्बन्धमा निरोपण हुन सक्दैन ।

१०. डेडिकेटेड फिडर प्राधिकरणको उपविश्राम स्थल (Substation) बाट छुट्टै संरचनाद्वारा निश्चित ग्राहकलाई विद्युत आपूर्ति गर्ने प्रणाली हो । यस प्रणालीबाट तोकिएको विद्युत आपूर्ति गर्ने प्रणाली हो । यसमा विद्युत आपूर्ति गर्ने श्रोत ट्रंक लाइन भएकोले ट्रंक लाइनबाट विद्युत प्रवाह नभएमा डेडिकेटेड फिडरबाट आपूर्ति हुन सम्भव हुँदैन । ट्रंक लाइनबाट तुलनात्मक रूपमा डेडिकेटेड फिडरभन्दा बढी गुणस्तरीय सेवा उपलब्ध हुने भएकोले ट्रंकलाइनबाट तुलनात्मक रूपमा डेडिकेटेड फिडर भन्दा कम गुणस्तरीय सेवा उपलब्ध हुने कुरा तथ्यपरक छैन ।
११. विद्युत महशुल संरचनामा लाग्ने नभई उर्जामा लाग्ने हो । समान उर्जा उपयोग गरेको तथ्य लुकाई विद्युत आपूर्ति गर्ने संरचनाको नामको आधारमा गरिएको निवेदन खारेज गरी कानुन बमोजिम लाग्ने महशुल तिर्नु बुझाउनु पर्ने हुन्छ ।
१२. अन्य उद्योगले निवेदक सरहको उर्जा उपयोग गर्दा बढी महशुल तिर्नु पर्ने र नतिर्नेले कम तिर्नु नपर्ने अवस्था नत न्यायिक नत कानुनको समान प्रयोग हुन सक्छ ।
१३. प्राधिकरणले विद्युत महशुलको विलिङ्ग गर्दा कुनै कारणले छुट हुन गएकोमा जुनसुकै समयमा छुट्टै विलिङ्ग गर्न सक्ने प्रावधान भएकोले विलिङ्ग गर्दा कुनै विषय अनदेखा भएकोले त्यसको अनुचित फाइदा कसैले लिन पाउने छैन ।
१४. प्राधिकरणबाट विद्युत महशुल असुली गरेको कारवाही सम्बन्धमा पुनरावेदन गर्न सक्ने वैकल्पिक उपचारको व्यवस्था हुँदाहुँदै सम्मानित अदालतसमक्ष दायर भएको प्रस्तुत निवेदन पत्र स्वयंमा न्याय प्रशासन ऐन, २०७३ को दफा ८(२) प्रतिकूल देखिन्छ ।

नेपाल विद्युत प्राधिकरण विरूद्ध डेडिकेटेड र ट्रंक लाइन सम्बन्धी दायर भएको मुद्दाहरूको विवरण निम्न अनुसार रहेको छ :

डेडिकेटेड लाइन तर्फ:

क्र.स.	निवेदक	विषय	अदालत	अन्तरिम आदेश जारी भए/नभएको
१ .	हिमाल आइरन एण्ड स्टील प्रा.लि.	उत्प्रेषण	सर्वोच्च अदालत	अन्तरिम आदेश जारी नभएको
२ .	शिवम सिमेन्ट प्रालि.	उत्प्रेषणयुक्त परमादेश	उच्च अदालत, पाटन	अन्तरिम आदेश जारी भएको
३.	युनाइटेड सिमेन्ट	उत्प्रेषण परमादेश	उच्च अदालत, पाटन	अन्तरिम आदेश जारी नभएको
४.	रघुपित जुट मिल्स लि.	उत्प्रेषण परमादेश	उच्च अदालत, पाटन	अन्तरिम आदेश जारी नभएको
५.	रिलायन्स स्पिनिङ्ग मिल्स प्रा लि.	उत्प्रेषण परमादेश	उच्च अदालत, पाटन	अन्तरिम आदेश जारी नभएको
६.	शुभश्री अग्नी सिमेन्ट उद्योग प्रालि.	उत्प्रेषण परमादेश निषेधाज्ञा समेत	उच्च अदालत, पाटन	अन्तरिम आदेश जारी नभएको
७.	बुटवल सिमेन्ट	उत्प्रेषण परमादेश	उच्च अदालत, बुटवल	अन्तरिम आदेश जारी भएको
८.	लक्ष्मी स्टिल्स	उत्प्रेषण परमादेश	उच्च अदालत, बुटवल	अन्तरिम आदेश जारी भएको
९.	सर्वोत्तम सिमेन्ट	उत्प्रेषण परमादेश	उच्च अदालत, बुटवल	अन्तरिम आदेश जारी भएको
१०.	घोराहि सिमेन्ट	उत्प्रेषण, परमादेश	उच्च अदालत, तुल्सीपुर	अन्तरिम आदेश जारी नभएको

ट्रंक लाइन तर्फ :

क्र.स.	निवेदक	विषय	अदालत	अन्तरिम आदेश जारी भए / नभएको
१ .	अर्घाखाँची सिमेन्ट प्रा.लि.	उत्प्रेषण परमादेश निषेधाज्ञा समेत	उच्च अदालत, पाटन	अन्तरिम आदेश जारी भएको
२ .	जगदम्बा सिन्थेटिक प्रा.लि.	उत्प्रेषण परमादेश निषेधाज्ञा समेत	उच्च अदालत, पाटन	अन्तरिम आदेश जारी भएको
३.	विशाल सिमेन्ट इण्डस्ट्रिज प्रा.लि.	उत्प्रेषण परमादेश लगायत	उच्च अदालत, पाटन	अन्तरिम आदेश जारी नभएको
४.	अरिहन्त मल्टी फाइवर्स लि.	उत्प्रेषण परमादेश	उच्च अदालत, पाटन	अन्तरिम आदेश जारी नभएको
५.	एभरेष्ट पेपर मिल्स प्रा.लि.	उत्प्रेषण परमादेश	उच्च अदालत, पाटन उच्च अदालत, जनकपुर	अन्तरिम आदेश जारी नभएको
६.	अरिहन्त मल्टी पोलिप्याक्स लि.	उत्प्रेषण परमादेश	उच्च अदालत, पाटन	अन्तरिम आदेश जारी नभएको
७.	पाल्पा सिमेन्ट	उत्प्रेषण परमादेश	उच्च अदालत, बुटवल	अन्तरिम आदेश जारी नभएको
८.	जगदम्बा स्टिल प्रा. लि.	निषेधाज्ञा र उत्प्रेषण र परमादेश	उच्च अदालत, जनकपुर	अन्तरिम आदेश जारी भएको
९.	अशोक स्टिल प्रा.लि.	निषेधाज्ञा र उत्प्रेषण र परमादेश	उच्च अदालत, जनकपुर	अन्तरिम आदेश जारी भएको
१०.	हामा आइरन इण्डस्ट्रिज प्रा.लि.	निषेधाज्ञा र उत्प्रेषण र परमादेश	उच्च अदालत, जनकपुर	अन्तरिम आदेश जारी भएको
११.	हुलास स्टिल इण्डस्ट्रिज प्रा.लि.	निषेधाज्ञा र उत्प्रेषण र परमादेश	उच्च अदालत, जनकपुर र बिरगंज इजलास	अन्तरिम आदेश जारी भएको
१२.	सुर्य नेपाल प्रा.लि.	निषेधाज्ञा र उत्प्रेषण र परमादेश	उच्च अदालत, जनकपुर र बिरगंज इजलास	अन्तरिम आदेश जारी भएको

१३.	सोनापुर मिनिरल्स एण्ड आयल्स प्रा.लि.	उत्प्रेषण र परमादेश	उच्च अदालत, बुटवल	अन्तरिम आदेश जारी नभएको
१४.	बाबा जुट मिल्स प्रा .लि.	उत्प्रेषण र परमादेश	उच्च अदालत, बिराटनगर	अन्तरिम आदेश जारी नभएको
१५.	मारूती सिमेन्ट प्रा.लि.	उत्प्रेषण र परमादेश	उच्च अदालत, राजविराज	अन्तरिम आदेश जारी भएको
१६.	निगाले सिमेन्ट	उत्प्रेषण र परमादेश	उच्च अदालत, धनकुटा	अन्तरिम आदेश जारी भएको

प्राधिकरणले अदालत समक्ष पेश गरेका माथि उल्लिखित जिकिरहरुका अतिरिक्त सम्मानित उच्च अदालत पाटनबाट हालै रिट खारेज भै प्राधिकरणको पक्षमा फैसला भएको अवस्था छ ।

२.७ उपसमितिको निष्कर्ष

नेपाल विद्युत प्राधिकरणबाट विभिन्न मितिमा प्राप्त सूचना र तथ्यांकका अनुसार बुटवल क्षेत्रीय कार्यालय अन्तर्गतका केहि ग्राहकले नियमित रूपमा महशुल तिरिरहेको बाहेक अन्य ट्रंक लाइनबाट विद्युत आपूर्ति लिइरहेका ग्राहकको हकमा महशुल संकलन विनियमावली, २०७३ अनुसार २०७३/४/१ देखि लागू हुने गरी नियमित बिलिंग हुनुपर्नेमा लामो समयसम्म बिलिंग भएको देखिँदैन र नियमित रूपमा डाटा डाउनलोड नगरिएको र यसकै कारण विद्युत उपयोग गरेको समय अवधिलाई बैज्ञानिक पुष्टि गर्न प्राधिकरणलाई निर्देशन दिनुपर्ने देखिएको छ । उक्त समयावधिको विश्लेषण नै नगरी छुट विलको रकम तिर्न भनी ग्राहकलाई पत्र प्रेषित गरेको, प्रेषित पत्रहरूमा समेत एकरूपता नरहेको र छुट विलको ब्याख्या र प्रक्रिया समेत विद्युत वितरण विनियमावली २०६९ बमोजिम भएको देखिएन । एक लाख रूपैयाँ भन्दा बाढीको छुट विल सम्बन्धी निर्णय कार्यकारी निर्देशकबाट स्वीकृत भएपछि मात्र लागू हुनुपर्नेमा सो नगरिएकोले ग्राहकहरूले कानुनी उपचारको बाटोतिर लागेको देखिन्छ ।

अर्को तर्फ प्राधिकरणको संचालक समितिको २०७५/१/३१ को बैठकबाट डेडीकेटेड फिडर लाइन तथा ट्रंक लाईनबाट विद्युत आपूर्ति लिने ग्राहकको विद्युत महशुल संकलनको अवस्था अध्ययन गरी प्रतिवेदन पेश गर्न संचालक श्री भक्तबहादुर पुनको संयोजकत्वमा गठित उपसमितिले २०७५/४/२५ मै विद्युत प्राधिकरणमा प्रतिवेदन बुझाएको भएपनि नौ महिनासम्म सो सम्बन्धमा कार्यकारी निर्देशकले समितिमा पेश नगरेको देखिन्छ । नौ महिनापछि समितिमा पेश भएको प्रतिवेदनलाई स्वीकृत नगरी त्यही प्रतिवेदनकै आधारमा कार्यकारी निर्देशकको निर्णय वेगर छुट

बिल भनि ग्राहकलाई पत्राचार गरेको देखिन्छ भने अर्को तर्फ समितिले नै पुन उक्त प्रतिवेदनको प्रविधिक पक्ष अपर्याप्त ठानी फेरि श्री भक्तबहादुर पुनकै संयोजकत्वमा पहिलेकै सदस्यहरू रहेको उपसमिति गठन गरी एक महिना भित्र थप अध्ययन गरी प्रतिवेदन पेश गर्न निर्देशन दिएको छ र नेपाल विद्युत प्राधिकरणको सांगठनिक संरचना र कानुनी प्रावधान अनुसार महशुल निर्धारण गर्ने, विश्लेषण गर्ने, बिल विजक जारी गर्ने, महशुल उठाउने काम सम्बन्धित वितरण केन्द्र कै भएकोमा तत् तत् केन्द्रहरूमा जिम्मेवारी बहन गर्ने पदाधिकारीहरूले कर्तव्य निर्वाह गरेको पाइएन र संचालक समितिका निर्णयहरूले थप अन्यायता थपेको देखिन्छ ।

देशमा उर्जा संकट रही लोडशेडिङ भएको समयमा अपनाइएको नीतिगत र कानुनी प्रावधानलाई २०७५/१/३१ देखि लोडसेडिङ हटेको घोषणा गरेको प्राधिकरणले हालसम्म पनि महशुल दरमा आवश्यक परिमार्जन गरी समयानुकूल, न्यायसंगत र व्यवहारिक बनाउन सकेको छैन । हालको कार्यकारी नेतृत्वले सम्बन्धित निकायमा पत्राचार गरी प्रक्रिया पुरा गर्नुपर्ने कानुनी प्रावधान रहेको अवस्थामा ढिलासुस्ती गरी ग्राहकलाई मर्का पारेको देखिएको छ । सो कुराको विद्युत नियमन आयोगले समेत पुष्टि गरेको छ । विद्युत महशुल कार्यान्वयन गर्ने र अनुगमन गर्ने कार्यमा विद्युत नियमन आयोग संग समन्वय गरिएको पाइएन ।

छुट बिल जारी भएपछि ३५ दिन भित्र सम्बन्धित ग्राहकले उक्त महशुल बुझाउनु पर्ने वा चित्त नबुझेमा पुनरावलोकन गर्न सकिने र मिटर रिडिङ भएको ६० दिन भित्र ग्राहकले विद्युत महशुल नबुझाएमा उक्त ग्राहकको लाइन काटी बक्यौता असुल उपर गर्नुपर्ने व्यवस्था महशुल संकलन विनियमावली २०७३ मा भएको हुँदा हुँदै पनि प्राधिकरण नेतृत्वले उक्त प्रावधान कार्यान्वयन गरेको छैन भने ग्राहकहरू पनि सो प्रक्रियामा नआई सिधै अदालत गएको देखिन्छ ।

नियमित रूपमा हुनुपर्ने विलिङ नभएको, महशुल संकलन विनियमावली २०७३ मा भएको व्यवस्था बमोजिम डाटा डाउनलोड गरी सुरक्षित नराखेको, छुट बिल जारी गर्दा प्रक्रिया नपुर्याएको, डाटा डाउनलोड गरी हार्ड कपि सुरक्षित नराखेको र ग्राहकको परिसरमा जडान गरिएको **TOD** मिटरको डाटा लामो समय सुरक्षित राख्न नसकिने अवस्थामा हाल डाउनलोड गर्ने अवस्था व्यवस्थित नरहेको, बक्यौता उठाउन विनियमावली बमोजिमका प्रावधान अवलम्बन नगरिएको र कार्यकारी नेतृत्व एवं पदाधिकारीहरूले जिम्मेवारी पूर्वक कर्तव्य निर्वाह नगरी राज्य कोषमा जम्मा हुनुपर्ने अबौं रकम हालसम्म पनि प्राप्त नभएको र जोखिममा पारिएको देखिन्छ ।

तत्कालीन संचालक समितिका सदस्य मनोज कुमार मिश्रको संयोजकत्वमा गठित उपसमितिले पेश गरेको प्रतिवेदनमा आधारित भएर संचालक समितिले डेडीकेटेड फिडरबाट २०७० जेष्ठ देखि सप्लाई दिने र सो का लागि नयाँ दर कायम गर्न नयाँ मापदण्ड तयार गर्न

उपसमिति गठन गरी कार्य गरेको र सोका आधारमा प्राधिकरण संचालक समितिले २०७२/३/१२ को निर्णयले २०७२ श्रावणदेखिको खपतमा नयाँ महशुल दर कायम गरेको र सोको अनुमोदन तत्कालिन विद्युत महशुल निर्धारण आयोगबाट २०७२/९/२९ र २०७२/१०/१० मा भएकोले २०७२ श्रावण देखिनै सो महशुल दर अनुसार ग्राहकबाट लिनुपर्ने देखिन्छ । त्यसो नगरी प्राधिकरणको नेतृत्वले सामान्य ग्राहक सरह बिलिंग गरी शुल्क उठाएको छ । त्यसै गरी २०७३/३/१६ मा विद्युत महशुल निर्धारण आयोगले लोडशेडिंग ६ घण्टा वा सो भन्दा बढी कायम गहेको अवस्थामा २० घण्टा वा सो भन्दा बढी समय छुट्टै ट्रंक लाइनबाट निरन्तर विद्युत आपूर्ति लिने ग्राहकको महशुल डेडीकेटेड ग्राहकको सरह दर कायम गर्ने निर्णय गरेबाट सोहि अनुसार गर्नु पर्नेमा सो निर्णय प्राविधिक कठिनाइ देखाई समय अनुसार रेकर्ड नराखी प्राधिकरणले कार्यन्वयनमा ल्याउन नसकेको र निर्णय पुनरावलोकनका लागि आयोगलाई भर्खरै पठाएको छ । आयोगसँग समन्वय नगरी प्राधिकरण नेतृत्व, पदाधिकारी र कर्मचारीहरूले राजश्व सम्बन्धी गम्भीर विषयमा पनि लापरवाही गरेको देखिन्छ ।

२.८ सार्वजनिक लेखा समितिबाट जारी हुनुपर्ने निर्देशन तथा सुझावहरू

नेपाल विद्युत प्राधिकरणको डेडीकेटेड फिडर तथा ट्रंक लाइनबाट विद्युत आपूर्ति लिने ग्राहकहरूबाट उठाउनु पर्ने बक्यौता सम्बन्धी अध्ययनबाट उपसमितिले सार्वजनिक लेखा समितिबाट देहाय बमोजिमका निर्देशन तथा सुझावहरू दिन उपयुक्त हुने निष्कर्ष निकालेको छ :

१. नेपाल विद्युत प्राधिकरणबाट डेडीकेटेड लाइनको हकमा प्राधिकरण संचालक समितिले २०७२/३/१२ को निर्णयले २०७२ श्रावण देखिको खपतमा नयाँ महशुल दर कायम गरेको र सोको अनुमोदन विद्युत महशुल निर्धारण आयोगले गरेको तथा ट्रंक लाइनबाट विद्युत आपूर्ति लिइरहेका ग्राहकको हकमा पनि २०७३/३/१६ मा विद्युत महशुल निर्धारण आयोगले डेडीकेटेड लाइन सरह नै शुल्क लिने गरी निर्णय गरेकोले सोहि बमोजिम विद्युत नियमावलीमा उल्लेख भएका बिल बिजक, छुट विल जारी गर्ने, बक्यौता रकम असुल गर्ने लगायतका कार्य गरी गराई समितिलाई यथाशिघ्र जानकारी गराउन प्राधिकरण संचालक समितिलाई निर्देशन दिने ।
२. विद्युत प्राधिकरणको डेडीकेटेड र ट्रंक लाइनबाट विद्युत लिई समयमै महशुल नतिर्ने उपभोक्ता तथा ग्राहकलाई विद्युत वितरण नियमावली २०६९ र विद्युत महशुल संकलन विनियमावली २०७३ अनुरूप हालसम्म कुनै कारबाही गरेको नदेखिएको हुँदा आवश्यक कारबाही गर्न गराउन नेपाल सरकारलाई निर्देशन दिने ।

३. छुट बिल जारी भएपछि ३५ दिन भित्र सम्बन्धित ग्राहकले उक्त महशुल बुझाउनु पर्ने वा चित्त नबुझेमा पुनरावलोकन गर्न सकिने र मिटर रिडिंग भएको ६० दिन भित्र ग्राहकले विद्युत महशुल नबुझाएमा उक्त ग्राहकको लाइन काटी बक्यौता असुल उपर गर्नुपर्ने व्यवस्था विद्युत महशुल संकलन विनियमावली २०७३ मा भएको हुँदा हुँदै पनि प्राधिकरण व्यवस्थापनले उक्त प्रावधान कार्यान्वयन गरेको नदेखिएकोले सो को कार्यान्वयन यथाशिघ्र गर्न गराउन, क्षतिपूर्ति नतिरी विद्युत लाइन नजोड्न संचलाक समिति तथा व्यवस्थापनलाई निर्देशन दिने ।
४. मिति २०७३/३/१६ मा विद्युत महशुल निर्धारण आयोगले दिएको लोडशेडिंग ६ घण्टा वा सो भन्दा बढी कायम रहेको अवस्थामा २० घण्टा वा सो भन्दा बढी समय छुट्टै ट्रंक लाइनबाट निरन्तर विद्युत आपूर्ति लिने ग्राहकले डेडीकेटेड ग्राहकको सरह महशुल दर कायम गर्ने निर्णय कार्यान्वयन नगरी राजस्व सम्बन्धी गम्भीर लापरवाही गरेको देखिएकोले सो सम्बन्धमा संचालक समिति, प्रबन्ध निर्देशक वा विभागीय जिम्मेवारी लिएका पदाधिकारीहरू को-को दोषी छन् उनीहरू उपर विस्तृत छानविन गरी कारवाही गर्ने प्रक्रिया अघि बढाउन अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोगलाई निर्देशन दिने ।
५. विद्युत महशुल संकलन कार्यलाई व्यवस्थित गराउन गर्नुपर्ने कार्यहरूमा नियमित रूपमा हुनुपर्ने विलिंग गर्ने, महशुल संकलन विनियमावली २०७३ मा भएको व्यवस्था बमोजिम डाटा डाउनलोड गरी सुरक्षित राख्ने, छुट बिल जारी गर्दा प्रक्रिया पुर्याउने, डाटा डाउनलोड गरी हार्ड कपि सुरक्षित राख्ने र ग्राहकको परिसरमा जडान गरिएको **TOD** मिटरको डाटा सुरक्षित राख्ने, बक्यौता उठाउन विनियमावली बमोजिमका प्रावधान अवलम्बन गर्ने जस्ता व्यवस्थापकीय कार्यलाई तत्काल व्यवस्थित गर्न नेपाल विद्युत प्राधिकरणलाई निर्देशन दिने ।
६. नेपाल विद्युत प्राधिकरणको सांगठनिक संरचना र कानुनी प्रावधान अनुसार महशुल निर्धारण गर्ने, विश्लेषण गर्ने, बिल विजक जारी गर्ने, महशुल उठाउने जस्ता कार्यहरू समयमै नहुँदा महशुल बुझाउनुपर्ने ग्राहकलाई बहाना बनाउने र समयमै महशुल नतिर्ने स्थिति पैदा गरेकोमा मिलेमतो छैन भन्ने आधार देखिएन, यसका लागि जिम्मेवार पदाधिकारी उपर छानविन गरी आवश्यक कारवाही गर्न प्राधिकरण संचालक समितिलाई निर्देशन दिने ।
७. लोड शेडिंग अन्त्य भएको लामो समय व्यतित भै सकेको अवस्थामा विद्युत महशुल दरमा पुनरावलोकन गर्नुपर्ने स्थिति आएको कुरालाई मध्येनजर गर्दा नेपाल विद्युत प्राधिकरणबाट प्रस्तावित विद्युत महशुल दरको पुनरावलोकन सम्बन्धी प्रस्ताव उपर तत्काल निष्कर्षमा

पुगी कार्यान्वयनमा ल्याउन र समितिलाई जानकारी दिन विद्युत नियमन आयोगलाई निर्देशन दिने ।

८. डेडीकेटेड र ट्रंक लाइनको बक्यौता असुली सम्बन्धमा विद्युत प्राधिकरणलाई आर्थिक क्षति हुने र आर्थिक दायित्व बढ्ने गरी कुनै निर्देशन नगर्न नगराउन नेपाल सरकारलाई निर्देशन दिने ।

परिच्छेद-तीनअनुसूचीहरु

नेपाल विद्युत प्राधिकरणको डेडिकेटेड तथा ट्रंक लाइनको बक्यौता सम्बन्धमा
बनेको उपसमिति

प्रश्नावलीहरु

१. अधिल्लो प्रतिवेदनले के-कस्ता कुराको सिफारिस गरेको हो ? २०७५/१२/२९ को संचालक समितिको निर्देशन किन विवादमा परेको हो ?
२. प्राधिकरणले मूल्य निर्धारण गरेको देखियो र भण्डै ६ महिना पछि आयोगले अनुमोदन गरेको छ, यो नियम संगत भयो त ?
३. कसको कमजोरीले यसरी बक्यौता रहेको हो ? यसमा कसैलाई स्पष्टीकरण सोध्ने काम भएको छ ?
४. बक्यौता हिसाब गर्दा २०७२ देखि गणना गरेको हो ? वा २०७३ देखि ?
५. ट्रंक लाइन र डेडिकेटेड लाइनबाट बिजुली खपत गरेको रिडिङ्ग उपलब्ध छ ?
६. २०७५/१२/२९ पछि फरक-फरक ग्राहकलार्थ फरक-फरक तरिकाले पत्राचार भएको देखियो, यो किन यसरी भएको हो ?
७. **TOD** मिटरको रिडिङ्ग अध्यावधिक छ ?
८. ६ घण्टा भन्दा बढी लोड सेडिङ्ग हुँदा २० घण्टा बढी बिजुली उपयोग गरेको कति छन् ? २० घण्टा भन्दा कम उपयोग गर्नेलाई के सिफारिस भयो ?
९. व्यापारी उद्यागीको माग के हो ?
१०. अनुमति बेगर लाइन जोडेको हो ?
११. किन एउटा आयोगले रिपोर्ट दिई सकेपछि उही आयोगलाई अध्ययन गर्न लगाएको ? नैतिकताको प्रश्न उठ्दैन ?
१२. हालको कमिटीले रिपोर्ट दिएको हो ? थप सुझावहरु केही छन् ?

नेपाल विद्युत प्राधिकरणका व्यवस्थापकसँग छलफलका लागि प्रयोग गरिएका प्रश्नवालीहरू

१. हाल देशको विद्युत आपूर्तिको अवस्था को छ ? आयात कति हुन्छ ? वितरण अवस्था र गुणस्तर के कस्तो छ ?
२. विद्युत महशुल दरमा परिवर्तन गर्ने योजना छ ? लोडसेडिङ हटेपछि डेडिकेटेड र ट्रंक लाइनको महशुल पुनरावलोकन गर्न किन ढिलाई गरिएको हो ?
३. विद्युत नियमन आयोग पनि एक वर्ष भई सक्यो, आयोगसँग विद्युत नियमन र बक्यौता असुली सम्बन्धमा के कस्तो समन्वय गरिएको छ ?
४. डेडिकेटेड र ट्रंक लाइनको ग्राहकको बक्यौता सम्बन्धमा कसको कमजोरीले यति ठूलो रकम बक्यौता रहेको हो ? यसमा कसैलाई स्पष्टीकरण सोध्ने काम भएको छ ? समयमै बिलिङ नगर्नुको कारण के हो ?
५. संचालक सदस्य भक्तबहादुर पुन संयोजक रहेको उपसमितिले बुझाएको शुरुको प्रतिवेदन नौ महिनासम्म किन छलफल नगरी राखिएको हो ?
६. २०७५/१२/२९ को संचालक समितिको निर्देशन किन विवादमा परेको हो ? अपुरो प्रतिवेदन बारे थप अध्ययन गर्ने गरी एकातिर फेरि निजकै संयोजकत्वमा सोही उपसमितिलाई लगाइएको छ भने अर्कोतिर बक्यौता असुली गर्न पत्र काटिएको देखिन्छ, तालमेल मिलेको देखिएन नि ?
७. डेडिकेटेडको हकमा महशुल दर प्राधिकरणले २०७२ श्रावणदेखि लागू हुने निर्णय गरेको तर विद्युत महशुल निर्धारण आयोगले २०७२ माघमा अनुमोदन गरेको, ट्रंक लाइनको हकमा २०७३ असारमा आयोगले निर्णय गरेको छ, प्राधिकरणको दावी कहिले देखिको हो ?
८. डेडिकेटेड र ट्रंक लाइनको ग्राहकको बक्यौता सम्बन्धमा हाल विचाराधीन मुद्दाका उद्योगहरूको बिलिङ र असुली कसरी भई रहेको छ ? मुद्दाको बाहेक अन्यको हकमा के गरिएको छ ? प्राधिकरणको पक्षमा फैसला भएको कार्यान्वयन भएको छ ?
९. ट्रंक लाइनको हकमा २०७३/०३/१६ को निर्णयले २०७३ श्रावण देखि लागू हुने गरी ट्रंकफिडर लाइनको हकमा आयोगबाट निर्णय भएकोमा ६ घण्टा बढी लोडसेडिङ भए २० घण्टा बढी प्रयोग गरेमा डेडिकेटेड सरह लिने भनेकोमा सोको कार्यान्वयन गर्न अव्यवहारिक भए तत्काल किन आयोगमा पुनरावलोकनका लागि पठाएन ?
१०. डेडिकेटेड र ट्रंक लाइनको उपयोग गर्ने उद्योगी व्यापारीको माग/गुनासो के हो ?
११. समयमै बक्यौता नउठाए कार्यालय प्रमुख र कर्मचारीको तलबबाट १०% दामासाहीले काट्ने विद्युत महशुल निर्धारण आयोगको निर्देशन ३ महिना भित्र समितिले अनुमोदन गर्नुपर्नेमा किन नगरिएको हो ?

कानूनी सल्लाहकारलाई सोधिएको प्रश्नावलीहरू

- डेडीकेटेड र ट्रंक लाइन लिने ग्राहक के के आधारमा अदालत गएका हुन् ?
- हाल मुद्दामा कति वटा रहेका छन् ? यिनीहरूको अवस्था कस्तो छ ?
- उच्च अदालत र सर्वोच्चमा कति कति मुद्दा छन् र तिनीहरूको अवस्था के छ ?
- प्राधिकरण बोर्डको पुनरावलोकन समितिमा उजुरी परेको छ ? यस सम्बन्धमा के भैरहेको छ ?
- प्राधिकरणको बोर्डले महसुल निर्धारण गरेको र बिद्युत महसुल आयोगले अनुमोदन गरेको कानूनी रूपमा मिलेको छ ?
- प्राधिकरणका विनियमावलीहरू समयमै पुनरावलोकन गरिएको छैन किन ?
- कुन अवस्थामा प्राधिकरणले छुट बिल जारी गर्न सक्छ ? २०७५/१२/२९ को पत्राचार किन विवादमा आएको हो ?
- यस सम्बन्धमा कुनै पदाधिकारी वा कर्मचारीलाई कानूनी कारवाही भएको छ ?

नियमन आयोगका अध्यक्षलाई सोधिएको प्रश्नावलीहरू

- विद्युत नियमन आयोगको मुलभूत काम के हो ?
- समयमै बिद्युत महसुल किन पुनरावलोकन नगरेको हो ?
- प्राधिकरण बोर्ड र आयोग बीच समन्वय कस्तो छ ?
- बिद्युत महसुल कार्यान्वयनको अनुगमन कसले गर्छ ?
- लोड सेडिङ्ग हटेपछि डेडिकेटेड र ट्रंक लाइनको महशुल दरमा पुनरावलोकन हुनुपर्ने हैन ?

प्राविधिकलाई सोधिएको प्रश्नावलीहरू

- डेडीकेटेड र ट्रंक लाइनमा प्रयोग हुने TOD मिटरको अवस्था के हो ?
- विगतको बक्यौता रहेको भनेको विद्युतको TOD रिडिङ्ग उपलब्ध छ ?
- TOD मिटरको नियन्त्रण र सुरक्षा कसरी हुन्छ ?
- विद्युत लाइन कतिको डेडिकेटेड छ ?
- TOD रिसेट गर्ने र Download गर्ने काम कसले गर्छ ? यसको रेकर्ड सुरक्षा कहाँ कहाँ हुन्छ ?